

»UČILI SE BODO ZA ŽIVLJENJE IN NE ZA ŠOLE«

O slovenskem šolskem sistemu z Nastjo Mulej,

magistro komunikologije, univerzitetno diplomirano ekonomistko in univerzitetno diplomirano sociologinjo

V tradicionalnem šolskem sistemu morajo učenci imeti vedno več faktografskega znanja, ne naučijo pa se povezovanja tem iz različnih področij. Tudi svojega mnenja se ne naučijo ustvarjati, pa čeprav se starši in šolniki strinjajo, da moramo pomagati otrokom, da se za samostojno življenje naučijo razmišljati. Toda kako?

Dve tretjini mojega sorodstva je delalo ali dela v šolah, jaz pa nisem šolnik (razen srednje pedagoške) in moji otroci so še v vrtcu, tako da prosim, da moje odgovore jemljete z rezervo. A iz premnogih pogovorov s šolniki in s starši ter iz knjig ter opazovanja življenja okoli sebe sem prepričana, da – če že ne moremo sami spremeniti slovenskega šolskega sistema, otroka prepisati v kakšno bolj specifično šolo ali se preseliti v tujino – moramo vsak v okrilju svojega doma sami nadoknaditi manjkajoče. Šola je postala 'dri!' in v življenju pač moramo imeti toliko discipline, da delamo tudi stvari, ki so nam manj prijetne. A človek je igri-vo bitje, ki nosi ustvarjalnost v sebi. Če se jo zaduši, jo bo izkazoval na drugačne načine. In ustvarjalnost ni nujno samo konstruktivna...

Zato predlagam, da doma poskušamo otroke usmerjati izven črno-belega prav-narobe, jih spodbujati k dajanju drugačnih odgovorov, k lastnemu mnenju ne glede na to, kar je 'pravilno', družbeno priznано in na videz edino sprejemljivo. Starševstvo je, kolikor opažam že sedaj, pa sta moja dva stara 4 in 5 let, najtežja služba na svetu in zato si doma ne smemo oddahni od službene službe, ampak si vzeti starševstvo za 24-urni poklic. Z otroki se moramo ukvarjati in jih ne postaviti pred ekrane. Se z njimi pogovarjati, nevsiljivo, med hojo, kolesarjenjem, v obliki zgodbic za lahko noč. Jim dejstva, ki jih spoznavajo v šoli, predstavljati v kontekstu življenja, pa naj bodo to geografski pojmi, kemijski elementi ali računi. Tudi vi bolj delate stvari, za katere razumete, čemu so namenjene, kaj šele oni, ki imajo tako malo pregleda nad svojim življenjem.

Pomagajo tudi de Bonova orodja razmišljanja (CoRT 1): namesto, da pademo v stališče, ki ga zagovarjamo z inteligenco, stvar najprej raziščemo z orodjem PNZ: vsaka stvar je za nekaj Pozitivna, za nekaj Negativna in za nekaj Zanimiva. Postavljajmo si cilje (NCD – Nameni, Cilji, Dosežki), upoštevajmo vse dejavnike (UVD), razmišljajmo o posledicah (P&N – Posledice in Nadaljevanja), prioritetah (PPP – Prve Pomembne Prioritete), možnih alternativnih scenarijih (AMI – Alternative, Možnosti, Izbire) in mnenjih, čustvih, stališčih drugih ljudi (SDL – Stališča Drugih Ljudi).

Če imajo drugačno mnenje od našega, to ne pomeni, da je z njimi nekaj narobe ne glede na njihovo majhnost in/ali mladost. Svojega nestrinjanja nikakor ne izkažemo, ampak se zahvalimo za predstavitev drugega zornega kota. Kot je rekel de Bono v intervjuju za nedavno številko Šolskih razgledov: ne bi smel obstajati samo pravilen in napačen odgovor, ampak bi lahko učitelj odgovor otroka okarakteriziral tudi kot 'zanimivega'.

In dajmo se že končno odvaditi vseh oblik zunanega nadzora, škodljivih navad, ki jih uporabljamo tako pogosto, da se sploh ne zavedamo več, kako škodljive so (po Glasserju): grajanje, obtoževanje, pritoževanje, sitnarjenje, grožnje, kaznovanje in podkupovanje ljudi, da bi jih lahko nadzorovali. Ne delujejo. Razmislite, kako reagirate, ko nekdo graja, obtožuje, kaznuje vas. Se podredite in upoštevate ali uporabite vso svojo energijo, da se uprete in delate po svoje ('iz inata')?

Kakšno je vaše mnenje o področju izobraževanja o družbeni odgovornosti v Sloveniji? Kaj pri tem pogrešate in kaj bi se moralo nujno spremeniti?

Posamezniki ne vedo, kaj je družbena odgovornost, čeprav intuitivno vedo, da niso neodvisni in da nočejo biti odvisni. Vsi smo soodvisni eden od drugega, vsi se potrebujemo in prej ko se bomo zavedali tega, lažje bo vsem. Kjer redki kopičijo veliko, imajo mnogi malo, a ti mnogi se v organizirani obliki zoperstavijo tako, da tisti redki, ki imajo veliko, porabijo ogromno, da bi se zavarovali...

Prav tako bi se ljudje morali zavedati ne samo kratkoročnih, ampak tudi daljnosežnih posledic, ki jih potegnejo njihova dejanja. V tem primeru bi morda razmišljali bolj celovito in sodelovalno, ne pa se odločali instinktivno in egoistično.

Šolski kurikulum bi moral biti veliko bolj življenjski od dosedanjega. Namesto podajanja informacij v smislu: »Ponovi za mano, kar sem povedal, po možnosti z istimi besedami,« bi jim pomagali, da te informacije najdejo (v tem so otroci, računalniška generacija, itak močnejši in hitrejši od starejših), potem pa, da jih uporabijo. Pri tem naj sodelujejo (vsak prispeva delček) in ne tekmujejo (ker takorekoč vsaka služba danes v dejanskem življenju poteka timsko). Verjetno bi bilo koristno, da posvetijo več časa preučevanju človeka in družbe, etike in vrednot, komunikacije in gradnje povezanih odnosov, pa četudi na račun premnogih informacij, ki jih morajo pomniti danes.

Kaj bodo učenci pridobili s tovrstnimi predmeti?

Učili se bodo za življenje in ne za šole. Generacije, ki se zdaj šolajo, se bodo zaposlovale okrog leta 2020-25 in upokojevale okrog leta 2065-70 (če bo sistem še približno podoben trenutnemu). Kdo ve, kakšne službe in katero znanje bo potrebno takrat! Pravijo, da je tisto, kar se je študent tehnične fakultete naučil v 1. letniku, čez dve leti že zastarelo. Zato je najbolj koristno, da se učijo učiti se in to nenehno in brez prestanka, opazovati svet in ljudi okoli sebe, nenehno razmišljati o drugih možnostih, koristih, ljudeh in rešitvah, ter usmerjati svojo pozornost na svoje namene, cilje in dosežke, na posledice in nadaljevanja svojega razmišljanja in dejanj ter iskati nove alternative, možnosti in izbire.

Katere bodo prve šole, ki bodo uvedle te predmete?

Poznate Glasserjeve kakovostne šole? One so jih že. Eko šole tudi. Pravijo, da tudi nova Lila šola – šola za življenje. Javne šole bodo verjetno zadnje – ker jih financira država, ki je slonokoščeni stolp, prepoln ideoloških zidov, in ker zaposluje kader, ki pride iz pedagoške fakultete, akademske ustanove, kjer je več poudarka na tem, kar je bilo, kot na tem, kar bi lahko bilo. Seveda pa s tem pogledom delam krivico tistim izjemnim šolnikom, ki so sicer zaposleni na javnih šolah, a si želijo svojim učencem ponuditi tudi druge vsebine in oblike dela. Prvih 30 šolnikov obiskuje celoletno Usposabljanje za poučevanje razmišljanja otrok na lastnih ustanovah in na prvih 15 šolah v Slovenji že potekajo Krožki za razmišljanje.

5. Kako vidite prihodnost izobraževanja o družbeni odgovornosti?

Zdi se mi samoumevna – saj se ljudje – po naravi rutinska bitja, ki se bojijo sprememb – zares aktivirajo šele, ko jim gre za nohte. Zdaj na žalost spet živimo v obdobju, ki bi ga lahko opisali kot takšnega. Kot primera iz preteklosti mi pridejo članki, ki so nastali konec 19. stoletja: »London se bo zadušil pod konjskimi dreki«, in v 70. letih tega stoletja: »Kisli dež uničuje vse pod seboj«. Šele, ko je bila situacija že skoraj nerešljiva, so jo rešili. Morda so zadeve zdaj ušle predaleč na preveč področjih, temelji družbe, narave in gospodarstva se majejo, a počasi vznikajo novi primeri dobrih praks, ki kažejo pot. Nekateri pravijo, da so pesimisti samo dobro obveščeni realisti. Jaz pa sem optimist, kar si predstavljam kot realista z voljo po spremembi.

Kaj menite, bi na področju izobraževanja o družbeni odgovornosti bilo potrebno storiti v bližnji prihodnosti? Kaj lahko tu storijo že osnovne šole, srednje šole in kasneje Univerza oziroma posamezne fakultete?

Zelo zanimivo je, kako se šola za življenje oz. za družbeno odgovornost začne v vrtcu (vsaj našem) z ogledi in delom na vrtu, na kmetiji, v gozdu, v knjižnici..., z vsakim nadaljnjim letom šolanja pa nas institucije vse bolj oddaljujejo od tistega, kar je človeku najbližje: sočlovek, družba, zemlja, narava. Kot velja za vsa področja: kar je daleč od oči, je daleč od srca. Jaz ne bi nikoli čakala, da nekdo drug od zunaj (takšna ali drugačna šola) poskrbi zame, pač pa bi se čim bolj aktivirala. Zato so pobude, kot so Urbane brazde, Varuhi semen, Univerzalni temeljni dohodek, tako dragocene.